

ψυχὴν ἀνδρὸς φιλοσόφου, ἀνδρὸς Ἑλληνοῦ τῶν χρόνων καθ' οὓς τὰ μνημεῖα ἐσώζοντο ἔτι ἐν τῇ ἀρχαίᾳ αὐτῶν ἀκμῇ;

Διὰ τὴν μεγαλοπρέπειαν τῶν ἀρχαίων νκῶν, διὰ τὸ κάλλος τῶν ἔργων ἀθανάτων καλλιτεχνῶν οὐδ' ἐν βλέμμα εἶχεν ὁ σοφιστὴς τῆς Κυρήνης. Καὶ περὶ αὐτῆς τῆς ἀπαγωγῆς τῶν διασῆμων πινάκων τοῦ Πολυγώνου ἐκ τῆς Στωᾶς λαλεῖ σχεδὸν μετὰ πικρᾶς χαιρεκακίας, χωρὶς νὰ ἐπιδεικνύη οὐδ' ἔχνος ἀποδοκιμασίας διὰ ταύτην τὴν ἀρπαγὴν, ἣν ὁ ἀνθύπατος τῆς Ἀχαΐας ἐτόλμησε πάντως μετὰ τὴν ἄλωσιν ὑπὸ τῶν Γόθων.

Ἡ ἀπάθεια ἀνδρὸς ἔχοντος ἄλλως μεγάλην κλασικὴν παιδείαν εἶνε αἰνιγματώδης, καὶ ἂν τις ἔτι ἤθελε νὰ δεχθῆ ὅτι αὐτός, ὁ κατόπιν ἐπίσκοπος Πτολεμαῖδος, εἶχεν ἤδη τότε μεταστῆ εἰς τὸν Χριστιανισμόν. Ἀλλὰ ὅπωςδήποτε πρέπει νὰ ὑπῆρξεν αἰτία τις πραγματικὴ τῆς σαρκαστικῆς αὐτοῦ διαθέσεως καὶ ἴσως ἡ αἰτία αὕτη ὑπῆρξεν ἢ ἐπίδρασις τῆς ἐπιδρομῆς ἐκείνης τῶν Γόθων, ἣτις τότε ἐγένετο αἰσθητὴ ἐν Ἀθήναις. Ὁ ἱστοριογράφος Φίνλαιῦ ἐξασθενεῖ αὐτὴν, παρατηρῶν ὅτι μακρὸν μετὰ τὰς δρώσεις τῶν Γόθων καὶ τὴν ἐπίσκεψιν τοῦ Συνεσίου αἱ Ἀθηναῖοι ἤκμαζον, αἱ δὲ ἐπιστημονικαὶ αὐτῶν σχολαὶ ἦσαν σπουδαῖαι. Πρὸς ἐνίσχυσιν δὲ τῆς γνώμης του φέρει τὸ παράδειγμα τῆς Ἀθηναΐδος «ὁ Συνέσιος, λέγει, ἠδύνατο νὰ ἴδῃ ἐν ταῖς χερσὶ τῆς τροφῆς τὴν κόρην ἣτις ἔπυχεν ἐν Ἀθήναις ἀνατροφῆς ἣτις κατέστησεν αὐτὴν μίαν τῶν εὐπαιδευτοτάτων καὶ χαρισστάτων γυναικῶν ἐν αὐτῇ λαμπρᾷ καὶ πλουσίᾳ, συνάμα δὲ καὶ λογίαν καίπερ οὖσαν γυναῖκα καὶ βασιλίссαν».

Καὶ ἀποκατέστησαν μὲν πάλιν μετὰ τὴν ἀποχώρησιν τοῦ Ἀλαρίχου τὰ θηναϊκὰ πράγματα ἀλλὰ πρὸς τοῦτο ἀπρητέτο ἢ παρέλευσις ἐτῶν τινων. Ἡ ἐρήμωσις τῆς Ἀττικῆς καὶ ἄλλων ἑλληνικῶν χωρῶν ὑπὸ τοῦ πολεμικοῦ λαοῦ τῶν Γόθων δὲν ἐπῆνεγκε μὲν πολιτικὰς συνεπειάς, ἀλλ' ἤτο τις ἠθικὴ καὶ οἰκονομικὴ. Οἱ ὄλεθροι πολλῶν οἰκογενειῶν, ὁ θάνατος ἐπιφανῶν ἀνδρῶν, οἷος ὁ τελευταῖος ἱεροφάντης ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἐλευσινίας Δημήτρος καὶ ὁ ὑπὲρ τὰ ἐνενήκοντα ἔτη γεγονώς φιλόσοφος Πρίσκος, ὅστις, ἀπώλετο ἐκ λύπης ἐπὶ τῇ καταστροφῇ τῶν ἑλληνικῶν ἱερῶν, ὑπῆρξαν πάντως γεγονότα μεγάλως συγκλονήσαντα τὸ ἑλληνικόν.¹ Πιθανῶς δ' ἐπῆλθε φυγὴ τις τῶν ξένων ἐξ Ἀθηνῶν καὶ σχεδὸν παῦσις τις τῶν μαθημάτων ἐν Ἀθήναις, ἕως ἐπέστρεψε κατὰ μικρὸν ἡ ἰδέα τῆς ἀσφαλείας. Καὶ ἡ μὲν Ἑλλάς ἠλευθερώθη ἀπὸ τῶν ληστρικῶν Γόθων, οἱ δὲ φιλόσοφοι καὶ σοφισταὶ ἐπανελάβον τὴν ἑαυτῶν διδασκαλίαν.

¹ [Ἐπιταὶ συνέχεια].

1. «Τοῖς τῆς Ἑλλάδος ἱεροῖς εἰς μικρὸν τι γῆρας ἀνῴσας (ὅς γε ἦν ὑπὲρ τὰ ἐνενήκοντα) συναπώλετο». Εὐ ν ἀ π ι ο ς ἐν βίῳ Πρίσκου σ. 67.

Περὶ τοῦ ἐν Αἰτωλικῷ ΓΕΩΛΟΓΙΚΟΥ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ.

Ἡ πρώτη ἔλθεσις μου περὶ τῶν ἐν τῷ κόλπῳ τοῦ Αἰτωλικοῦ ἐπισυμβασῶν ἠφαιστειῶν κατεργασιῶν ἔφερε τὴν παρατήρησιν «οὐδέν τι ὅμοιον οἱ ἀρχαῖοι συγγραφεῖς ἀναφέρουσιν ἐξιστοροῦντες τὰ τῶν μερῶν τούτων, ἀλλὰ καὶ τῶν νεωτέρων ἐποχῶν οἱ χρονογράφοι σιωπῶσιν ἐπίσης». Τὴν ἀπορίαν μου ταύτην ἀνήρξετε τελευταία συνομιλία μετὰ πολιτῶν τοῦ Αἰτωλικοῦ, οἵτινες ἀνέφερον ὅτι διατηρεῖται παρὰ τῷ λαῷ παράδοσις περὶ ὁμοίων συμβάντων προγενεστέρως ἐποχῆς. Ἀφελῶς διηγούμενοι τὰς παραδόσεις ταύτας ἔλεγον συνάμα λόγιοι τινὲς ὅτι συγγραφεὺς Βυζαντινὸς τῶν μετὰ τὴν κατάκτησιν τῶν Τούρκων ἐποχῶν, ὁ γεωγράφος Μελέτιος ἐκθέτει ῥητῶς περὶ ἐκρήξεων ἐν τῷ κόλπῳ τοῦ Αἰτωλικοῦ κατὰ τοὺς χρόνους αὐτοῦ ἐπισυμβασῶν. Τὰ λεχθέντα ταῦτα ἐκίνησαν λίαν τὴν περιεργίαν μου, καὶ γινώσκων ὅτι ἀξιώτιμοι συμπολίται, οἱ ἐν Μεσολογγίῳ ἀδελφοὶ Ἰω. καὶ Ἐπτ. Θερινοί, διεφύλαττον μετὰ τῶν βιβλίων των ἐκδοσιν τῶν περὶ γεωγραφίας ἔργων τοῦ Μελετίου, προσῆλθον αὐτοῖς ἐπιζητῶν ταύτην. Εὗρον δὲ βιβλίον τυπωθὲν ἐν Βενετίᾳ κατὰ τὸ ἔτος 1728, φέρον τίτλον «Μελετίου γεωγραφία, παλαιὰ καὶ νέα». Περὶ τῆς ἀξίας τοῦ συγγράμματος ἐπὶ μαρτυρίᾳ τῶν ἠφαιστειῶν φαινομένων ἐν Αἰτωλικῷ ἐπέστην, ἀναγνοὺς ἐν τοῖς πρώτοις δέλτοις αὐτοῦ τὴν βιογραφίαν τοῦ συγγραφέως, ὅστις διατελέσας ποτὲ μαθητῆς τοῦ μεγάλου Βησσαρίωνος, ἐχειροτονήθη μητροπολίτης Ἄρτας καὶ Ναυπάκτου ἐν ἔτει 1692 καὶ ἐτελεύτησεν ἐν ἔτει 1714 φέρων ἡλικίαν ἐτῶν 53. Δῆλον ἐγένετό μοι οὕτως, ὅτι ὁ Μελέτιος διαβιώσας ἐν τῇ μνησθείσῃ ἐκκλησιαστικῇ περιφερείᾳ, διετέλει, ἐξ αὐτοφίας τῶν μερῶν, ἐν σαφεῖ ἐπιγνώσει τῶν ὄσων ἐν τῷ Κερκλικῷ Ε. «περὶ Αἰτωλίας» ἐκθέτει. Ἐξ αὐτοῦ ἀντέγραψα τὰ ἐφεξῆς.

«Πλησίον τῆς Καλυδῶνος ἦτον τὸ ἱερόν τοῦ Παντοκράτορος Διός, Περοντία πόλις, ὁμοίως καὶ αὐταὶ Πλευρώνα, Ἄραχος, Μακρόνεια ὅπου εἰ-
»ναι τῶρα τὸ χωρίον Μακρουνοῦ καὶ τὰ λοιπά. Κα-
»λεῖται τῶρα αὕτη ἢ ἐπαρχία ὑπὸ τῶν Τούρκων
»Κάρλε-Σατζάκ, περιέχουσα καὶ τὴν Ἀκαρνανίαν,
»καὶ εἶναι εἰς αὐτὴν κομποπόλεις Ζαπάντι, Βρα-
»χώρι, Μεσολόγγι ἢ κρεῖττον Μεσολάγιον (πιθα-
»νῶς ἐκ τοῦ ἰταλικοῦ mezzo laghi, ἐν μέσῳ λι-
»μνῶν σημειώσις *Nidex*) καὶ νῆσος ἐν Λιμνοθα-
»λάττῃ, Αἰτωλικὸν, ἢ κοινότερον Ἀνατολικόν,
»ὅπου πρὸ ὀλίγου χρόνου ἐξήρχето ἐκ τῆς γῆς
»ἀνακοχλάζον αἶμα, καὶ ἐγειρόμενον πολλῇ τῇ
»βίᾳ πλεῖον μιᾶς πήχους. Ὁ ἰσθμὸς τῆς χερσο-
»νήσου Αἰτωλίας εἶναι σχεδὸν μετὰξὺ Ἀνατολι-
»κού καὶ τῆς Κατοχῆς» (Κερκ. Ε').

Τὴν περιεκοπὴν ταύτην ἀνέγνων, ὅτε ἐκ τύχης ἢ ἐν τῷ ὄρμῳ τῆς Τουρλίδος, πλησίον τοῦ Μεσο-

λογγίου, προσέγγισις τοῦ Γαλλικοῦ Aviso Bouvet, μοι παρέιχε τὴν εὐκαρίην τῆς ἐπικαλλίστης συνοδείας, τοῦ τε πλοίαρχου καὶ τῶν ἀξιωματικῶν τοῦ πληρώματος, ἐκδρομῆς πρὸς κατασκόπευσιν τοῦ κόλπου τοῦ Αἰτωλικοῦ. ἦνπερ ἡ γαλλικὴ κυβέρνησις, ἐπινευσάσης τῆς ἑλληνικῆς, εἶχε διαπισθευθῆ εἰς εὐδοκιμωτέρας τῶν ἡμετέρων χεῖρας. Ἡ προσέλευσις τῶν ἐκδραμόντων συνέβη τὴν 16)28 Μαρτίου 1882, ἤτοι μετὰ περίπου τριῶν μηνῶν παρέλευσιν ἀπὸ τῆς πρώτης ἐκρήξεως, καὶ παρατηρήσεως τῶν πρώτων καὶ δευτέρων ἠφαιστειῶν φαινομένων. Ἡ ἐκδρομὴ αὕτη εἶχε τὸ ἔξοχον προτέρημα νὰ φέρῃ τὸν χαρακτῆρα ἐρεύνης ὄλως ἐπιστημονικῆς διὰ βολιδοσκοπήσεως τοῦ πυθμένος πρὸς ἀνίχνευσιν τῶν ἀνωμαλιῶν αὐτοῦ, καὶ διάγνωσιν τοῦ κέντρου ὑφιστάμενου κρατῆρος, διὰ καταμετρήσεως τοῦ βάρους καὶ τῶν βαθμῶν θερμοκρασίας τῶν ὑδάτων, διὰ συλλογῆς ἰλύος καὶ ὕδατος ἐν φιάλαις πρὸς περαιτέρω ἀνάλυσιν καὶ ἐξέτασιν τῶν ἐμπεριεχομένων ἀερίων καὶ ἐτέρων χημικῶν οὐσιῶν, καὶ διὰ θεωρητέρας τῶν γεωλογικῶν διαστρώσεων περὶ τῆς λεκανῆς τοῦ κόλπου.

Καίπερ βραδέως γενομένη ἡ ἐκδρομὴ δὲν ἀπέβη νεκρὰ ἢ περιττὴ, καθόσον ἡ ἐν τῷ κόλπῳ ἠφαιστειῶς κατεργασία δὲν εἶχεν εἰσέτι ἐντελῶς καταπαύσει, καὶ διάφοροι αὐτόπται εὐρέθησαν ἀναφέροντες, ὅτι εἰσέτι πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν τὰ ὑδάτα τοῦ κόλπου εἰδείκνουν ἀλλεπαλλήλως διάφορον καὶ ἀσυνήθη ἔκτακτον τὴν κάτοψιν, ὡς ὑπ' ἰλύος θεθλωμένα καὶ προσφέροντα χροιάν λευκοκίτρινην προσεγγίζουσαν ἐνίοτε τῇ ὑπερύθρῳ. Κατὰ τὴν ἔξωθεν ἐκ τῆς θηλάσσης ἢ τὴν ἔσωθεν τοῦ κόλπου πρὸς ταύτην ἀποβαίνουσαν φορὰν τῶν ὑδάτων ἡ ἐπιφάνεια αὐτῶν ἀλλοίαν εἰδείκνυε τὴν ἔποψιν λευκοτέρην ἐν τῇ πρώτῃ, βαθυτέραν ἐν τῇ ἐτέρᾳ περιπτώσει καὶ πλείον πορφυρίζουσαν.

Τὰς ἐπὶ πάντων κρίσεις τῶν εὐγενῶν ξένων ἐσθαίως δὲν εἶμι εἰς θέσιν νὰ προκαταλάβω ἐξηγουόμενος ὧδε, ἥλιστα δὲ αὐτοὺς λέγοντας, ὅτι τὰ φαινόμενα τῆς λεκανῆς τοῦ Αἰτωλικοῦ εἰσὶ παρρημορῆ τῆς ἠφαιστειῶς διακινήσεως τοῦ ἐν Θήρᾳ (Santorin) ὑποβρυχίου κρατῆρος. Ἐπίσθην ἐν ταύτῳ, ὅτι αἱ γινώμαι αὐτῶν δὲν διαφέρουσιν οὐσιωδῶς τῶν ἐμῶν συμπερασμῶν, μᾶλλον δὲ συνάδουσι τούτοις, ὑποθέτουσαι τὴν ἐπὶ καιρὸν τινα ἀκολούθησιν τῆς ἀναδύσεως ἀερίων ἐξ ὑποβρυχίου, τὰ νῦν νεκροῦ, ἠφαιστειοῦ, ἀνισταμένου ἐπὶ μικρὸν σὺν ἡπτονι δυνάμει καὶ δριμύτητι ἐκ τοῦ ληθάργου, ἐν ᾧ ἔκειτο πρὸ αἰώνων. Οὐδὲν τι ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε γεγονότων προμνύεται ἐπιφοδὸν τοῖς πέριξ, οὔτε καταφάνεται σαφῆς ἀλλοίωσις ἐδαφικῆ, οἷα ἐν Θήρᾳ συνέβη· οὔτε ἐλπίς ἐστίν, ὅτι ἐν καιρῷ οὐ μακρᾷ ἀπέχοντι, ὃ Ἡφαιστος θέλει ὁ ἔθλιος ἀποκλείσει, πάλιν ἀσφαλῶς τὰς βαλθίδας, ἐξ ὧν ἀνέπεμψεν ἡμῖν τὰ πεπεσμένα ἀέρια τῶν κοιτῶνων του, ὑφ' ὧν ὁ ἔθλιος, ὡς φαίνεται, ἐσπενοχωρεῖτο τὸ παραπάν.

Κατὰ τὴν ἐν συνοδείᾳ τῶν εὐγενῶν ξένων δευτέρην ἐκδρομὴν μου παραστάς εἰς μέρη τινὰ τοῦ κόλπου, ὅθεν ἄλλοτε παρετήρησα σαφεστάτην καὶ πλουσίως γενομένην ἀνάδυσιν ἀερίων, εἶδον ὅτι κατέπαυσεν ἤδη τὸ φαινόμενον τοῦτο, ἐπικρατοῦν ἴσως περὶ τὸν πυθμένα μόνον, καὶ εἰς τὰ πέριξ τοῦ ὑποβρυχίου κρατῆρος. Τὰ αὐτῆ ἐκ βάθους 32 μέτρων ἀνασφύρισμα τῆς βολιδοσκοπήσεως ἐργαλεῖα ἐκ μετάλλων, σιδήρου, χαλκοῦ, ὄρειχάλκου καὶ μολύβδου στιλπνὰ κατατεθέντα, ἀπώλεσαν τὴν καθαρὰν αὐτῶν ἔποψιν, μεταβλήθεισας τῆς ἐπιφανείας εἰς μέλαιναν καὶ σκοτεινὴν, ἐκ στιλπνῆς καὶ φαεινῆς, καὶ γαιώδης ἰλὺς τοῖς ἐργαλείοις ἐφαπτομένη ἀπέπεμπε θειώδη ὄσμην.

Αἱ τοιαῦται ἐκ τῶν ἀπλουστέρων ἀντιδράσεις καταδεικνύουσι τοῖς εἰδήμοσι, τὸ πλείστον σχεδὸν τῶν ἐξ Ἡφαιστού κατεργασιῶν, ἀλλ' ὑπολείπεται πρὸς σαφεστέρην ἐξήγησιν ἢ περαιτέρω ἐπιστημονικὴ ἐπεξεργασία τῶν παρατηρηθέντων καὶ ἡ χημικὴ ἀνάλυσις τῶν συλλεχθέντων ὀρυκτολογικῶν κ.λ. ἀντικειμένων. Τοιαύτην δέον νὰ ἀναμένωμεν ἐκ μέρους τῶν εὐγενῶν ξένων, καὶ μετὰ ἐνδικέροντος οὐ μικροῦ ἀτενίζομεν πρὸς τὴν γνωμαδότησιν αὐτῶν περὶ φυσικοῦ φαινομένου λίαν σπανίου καὶ ἀξιοπεριέργου. Λυποῦμαι ὅτι ἡ σχολίασις αὐτοῦ ἐξέφυγεν ἤδη ἐντελῶς ἐκ τῶν χειρῶν τῶν αὐτοχθόνων φυσιοδιδῶν, λυποῦμαι ὅτι οἱ παρ' ἡμῖν λόγιοι ἐστάθησαν ὄλως ἀμέριμοι, καὶ ὅτι ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἐμῶν ἀτελῶν ἐκθέσεων ἀντὶ αὐτοχθόνων ἔδει ἐταρόφυλοι ἐπιστήμονες νὰ γίνωσι θεαταὶ καὶ σχολιασταὶ φυσικοῦ δράματος, ὅπερ ὑπὸ τῶν ποδῶν ἡμῶν τὸ ἔδαφος κροῦον ἔδει πρώτους νὰ ἀφυπνίσῃ τοὺς ἐπικαθημένους.

Οὐχ ἦττον ἐπιχαίρω διὰ μόνον τὸ ἐν, ὅτι ἐκ τῆς μελέτης τῆς βίβλου τοῦ Μελετίου ἐραρισθαῖος δύναμαι νὰ ἐπιμνησκῶ τοῖς ἀναγιγνώσκουσιν, ὅτι οὐπω πρωτοφανὲς τὸ γεγονός, οὔτε ἀμνημόνευτον ἄφησεν ὁ μαθητὴς τοῦ Βησσαρίανος, καθ' ἣν ἐποχὴν ἐκ βαθέος ὕπνου ἐγειρομένη ἡ ἐπιστημονικὴ τῶν πνευμάτων διακίνησις ἀντέειπεν ἐκ νέου ἀπ' ἀνατολῶν φωτοβόλος προβαίνουσα μέγροι τῶν ἐσχρατιῶν τῆς δύσεως. Ἄς εὐχρηθῶμεν δὲ ὅπως ἐκείθεν ζωογόνος ἐπανάληθι εἰς τὴν ἀρχαίαν αὐτῆς ἐστίαν. Δυστυχῶς μέχρις ὧρας αἱ τελεταὶ τῆς ὑποδοχῆς οὐπω τελοῦνται, πάντως κατὰ προτίμησιν περὶ τὴν κάλπην ἐνασχολουμένων, οὐ γὰρ περὶ ἐτέρων φροντῆς Ἰησοῦ κλειδῆ. Ὁ κατὰ τὰ μέρη ταῦτα Ἀρτης καὶ Ναυπάκτου μητροπολίτης διατελέσας Μελετίος ζωογραφίσει διὰ λίαν ζωηροῦ τοῦ χρώματος τὴν ἐν τῷ κόλπῳ τοῦ Αἰτωλικοῦ ἔκρηξιν ἐπισυμβάσαν πρὸ ὀλίγου χρόνου τῆς περὶ τὴν γεωγραφίαν ἐνασχολήσεως καὶ συγγραφῆς αὐτοῦ, συνέπεσε δὲ αὕτη κατὰ τοὺς πιθανωτέρους ὑπολογισμοὺς περὶ τὰ μέσα τοῦ βίου τοῦ ἀνδρός, ἤτοι πρὸς τὸ τέλος τοῦ 17 αἰῶνος, ἀποβιώσαντος τοῦ Μελετίου ἐν ἔτει 1714 φέροντος ἡλικίαν ἐτῶν 53. Ὅθεν πρὸ 200 περίπου ἐ-

τῶν ἐξήρηγοτο ἐκ τῆς γῆς ἀνακοχλάζον αἷμα καὶ ἐγειρόμενον πολλῇ τῇ βίᾳ πλείον μίας πήχους.

Δεινότεραν ἀναμφιβόλως τῆς τῶν ἡμερῶν μας δέον νὰ ὑπολογίζωμεν τὴν ἐκρηξὴν τῆς ἐποχῆς τοῦ Μελετίου, σχολιάζοντος τὸν χρωματισμὸν, ὄνπερ αἷμα κοχλάζον ἀναγράφει ἐγειρόμενον πολλῇ βίᾳ πλείον μίας πήχους. Τῷ χρωματισμῷ τῆς ἐποχῆς τοῦ Μελετίου προσεγγίζει κατὰ τι μόνον ἡ σημερινὴ χροιά τῶν ὑδάτων ὑπερῦθρος καὶ ἐν μέρει φοινικίζουσα. Ἄδηλον μένει ἂν ταυτὸν συνῆθη ἐπίσημος ἔγερσις τῶν ὑδάτων ὡς πρὸ 200 ἐτῶν. Οὐκ ἀπίθανον καὶ τοιοῦτον, ἀλλ' ἀπαρατήρητον ἔμεινεν ὡς ἐκ τῆς νυκτερινῆς ὥρας, καὶ ἦν συνῆθη τὸ δρᾶμα, συάμα δὲ ὡς ἐκ τῆς σφοδρότάτης φορέας τοῦ πνέοντος ἀνέμου, οὔτινος ἢ πίεσις, ἔδει νὰ καταρρίψη ἐν τῷ ἄμα τὴν ἐγειρομένην στήλην τῶν ἀτμῶν καὶ τοῦ ὕδατος.

Ὁ Μελέτιος ἀναγράφει τὴν ἀνάδυσιν τοῦ κοχλάζοντος αἵματος ὡς ἐκ στερεοῦ ἐδάφους, «ἐκ τῆς γῆς», γενομένην, ἀλλὰ κρατῆρος τοιοῦτου εἰς τὰ πέραξ τοῦ Αἰτωλικοῦ οὔπω καταφανοῦς ὄντος, νομίζω ὅτι οὐκ ἀδίκως μεταφέρομεν τὸ ἀρχαῖον γεγονός ἐντὸς τῆς θαλάσσης, ἐξ οὗ τὸ σημερινὸν ἀπέβη, δηλαδὴ τὴν ὑποβρύχιον ὄπην τοῦ γεωλογικοῦ σχήματος κρατῆρος, ἦνπερ σαφῶς ὑπεμφαίνεται ἡ λεκάνη τοῦ Αἰτωλικοῦ κόλπου.

Ἐν Μεσολογγίῳ τῇ 21 Μαρτίου [3 Ἀπριλίου 1882.

Δ. Ε. ΝΙΣΕΡ.

II ΔΕΣΠΟΙΝΙΣ ΛΑΣΕΓΛΙΕΡ

[Μυθιστορία Ἰουλίου Σανδῶ].

Συνέχεια καὶ τέλος (ὅτ. σελ. 218).

ΙΓ'

Ἡ ἐπαύριον ἦτο ἡ ἡμέρα, καθ' ἣν ἔμελλε νὰ ὑπογραφῆ τὸ παραχωρητήριον ἔγγραφο. Ἐστήμηναι λοιπὸν ἤδη ἡ δωδεκάτη, ὅτε ὁ μαρκήσιος, ἡ Ἑλένη, ἡ κυρία Βωμπέρ καὶ συμβολαιογράφος κληθεὶς ἐπίτηδες ἐκ Poitiers, εὗρισκοντο συνηθροισμένοι εἰς τὴν μεγάλην αἴθουσαν τοῦ μεγάρου, ἔνθα ἡ ἐπικρατοῦσα ἀναστάσις ἀνήγγειλε τὴν προσεγγίζουσαν ἀναχώρησιν τῶν κατοίκων. Δὲν περιέμενον πλέον εἰ μὴ τὸν Βερνάρδον· καὶ ἡ μὲν Ἑλένη ἦτο σοδρὰ καὶ ὑπερήφανος, ὁ δὲ μαρκήσιος εὐχαριστημένος ὡς ἦτο, διότι ἡ ὑπόθεσις ἐκείνη ἔμελλε πλέον νὰ λάβῃ πέρασ, ἐφαίνετο ἐλαφρότερος χουσαλίδος.

— Λοιπὸν, κυρία βαρωνίς, ἔλεγε τρίβων εὐθύμως τὰς χεῖρας, θὰ ζήσωμεν εἰς τὸν μικρὸν σας πύργον τὸν βίον, ὃν ἐζήσαμεν ἄλλοτε ἐν Γερμανία! εἶναι εὐχάριστον· θὰ νομίζωμεν ὅτι εἰμῶθα εἰσέτι ἐξόριστοι! εἰς ὑμᾶς δέ, γενναία μου φίλη, θὰ ὀφείλῃ τὸν ἄρτον ὁ τελευταῖος τῶν Λασεγλιέρ.

Ἡ κυρία Βωμπέρ ἔμειδία· ἀλλὰ τὸ βλέμμα καὶ ἡ φυσιογνωμία της προέδιδον μεγίστην ἀνησυχίαν.

Μετ' ὀλίγον εἰσῆλθε καὶ ὁ Βερνάρδος, φορῶν ὑψηλὰ στρατιωτικὰ ὑποδήματα με πτεροστῆρας καὶ κρατῶν τὸ μαστίγιόν του. Ἡ βαρωνίς ἤρχισε τότε νὰ παρατηρῆ αὐτὸν μετ' ἀνησυχίας, ἀλλ' οὐδεὶς ἠδύνατο ν' ἀναγνώσῃ ἐπὶ τοῦ προσώπου τοῦ ἀνθρώπου ἐκείνου τὸ τί συνέβαιναν ἐν τῇ καρδίᾳ του.

Ἀφοῦ δὲ ὁ μαρκήσιος ἀνέγνωσεν εὐκρινῶς καὶ μεγαλοφώνως τὸ ἔγγραφο, ὅπερ εἶχεν ἤδη ἔτοιμον, ἔλαβε τὸν κάλχυον, ἀνήγειρε τὴν ἐκ βαρυτίμων τριχάπτων περιχειρίδα του καὶ ὑπογράψας ἄνευ τοῦ ἐλαχίστου δισταγμοῦ, προσέφερε μετ' ἀβροφροσύνης εἰς τὸν Βερνάρδον τὸ ἔγγραφον ἐκεῖνο τὸ ἐπικυρωμένον διὰ τῆς δημοσίας σφραγίδος.

— Κύριε, τῷ εἶπε μειδιῶν ἐπιχαρίτως, ἰδοῦ, λαμβάνετε ἐπισήμως κατοχὴν τῶν ἰδρώτων τοῦ κυρίου πατρὸς σας.

Ἡ στιγμή ἦτο κρίσιμος· ὅθεν ἡ κυρία Βωμπέρ ὠχρίσσε καὶ προσήλωσε διάπυρον ὄμμα ἐπὶ τοῦ Βερνάρδου. Ἄλλ' ὁ Βερνάρδος ἐφάνη διαστάζων· ἔστατο πρὸ τοῦ μαρκησίου ἀκίνητος, σκυθρωπός, ἀπαθής ὡς εἰ μὴδὲν εἶδεν, μὴδὲν ἤκουσεν. Ἀκτίς χαρᾶς διήλθεν ἀμέσως τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς βαρωνίδος.

— Τί διάβολο! ἀνεφώνησεν ὁ μαρκήσιος, διαστάζετε τώρα νὰ τὸ δεχθῆτε;

— Εὐγενῆ νεανία! ἐπιθύρισε μετὰ φωνῆς συγκεκινημένης ἡ βαρωνίς.

Τότε ὁ Βερνάρδος, ὡς ἄνθρωπος αἴρνης ἀφυπνιζόμενος, ἀνεσκίρτησεν, ἔλαβε με ἀπότομον κινήσιν στρατιώτου τὸ ἔγγραφο ἐκ τῆς χειρὸς τοῦ μαρκησίου, ἐδίπλωσεν αὐτὸ, τὸ ἔθεσεν ἐντὸς τοῦ θυλακίου τοῦ ἐπενδύτου του, ὃν πάραυτα ἐθηλάκωσε καὶ ἀπεσύρθη χωρὶς νὰ εἴπῃ λέξιν.

— Πῶς! ἠπατήθην; εἶπε καθ' ἑαυτὴν ἡ βαρωνίς, προφανῶς τεταραχμένη ὁ Βερνάρδος, ὃν ἐνόμιζον εὐγενῆ, εἶναι λοιπὸν ἄθλιος ἄνθρωπος;

— Θεέ μου! πόσον τεβλιμμένος ἐφαίνετο, εἶπε καθ' ἑαυτὴν ἡ δεσποινίς Λασεγλιέρ, ἥς τὴν καρδίαν ἐτάραξεν ἀμέσως θλιβερόν προαίσθημα.

Ἐν τούτοις τὸ ἐπίλοιπον τῆς ἡμέρας παρήλθεν εἰς τὰς προπαρασκευὰς τῆς ἀναχωρήσεως· ὁ μαρκήσιος κατεβίβασε μόνος του τὰς ἐπὶ τῶν τοίχων ἀνηρτημένας εἰκόνας τῶν προγόνων του, εὗρισκων πάντοτε ἀστεῖσμον τινα νὰ εἴπῃ ἐπὶ μίας ἐκάστης, ἀλλ' ἡ βαρωνίς δὲν ἐγέλα. Ἡ Ἑλένη κάτεγίνετο εἰς τὸ νὰ συνάξῃ τὰ βιβλία της, τὰ ἐργόχειρά της, τὰ λευκώματα, τοὺς χρωστῆρας καὶ τὰ ὑδρογραφήματά της. Ὁ Βερνάρδος ἀμέσως μετὰ τὴν παραλαβὴν τοῦ ἔγγραφου τοῦ ἀποκαθιστώντος αὐτὸν ἐπισήμως εἰς τὰ δικαιώματά του, ἀνεχώρησεν ἔφιππος καὶ δὲν ἐπανῆλθεν εἰ μὴ ὅτε εἶχεν ἤδη προχωρήσει ἐπὶ πολὺ ἡ νύξ. Ἐπιστρέφων δὲ τότε διὰ τοῦ δάσους, παρετήρησε τὴν δεσποινίδα Λασεγλιέρ ἀγρυπνοῦσαν πρὸ τοῦ ἀνοικτοῦ παραθύρου της καὶ στήριχθεὶς ἐπὶ τινος